

ГРАДИВО КЪМ ТРАКИЙСКОТО МЛАДЕЖКО ДВИЖЕНИЕ В БЪЛГАРИЯ. МЛАДЕЖКО ТРАКИЙСКО ДРУЖЕСТВО „БЕЛОМОРЕЦ” В СМОЛЯН (1926-1928)

Таня Марева

Този текст е продължение на публикуваната в сборник „Тракия”, том XI, моя статия, посветена на тракийското младежко дружество „Родопска слава“ в Райково. Тя бе обещана приживе на Димитър Шалапатов, ревностен радетел на тракийското движение и негов изследовател в изконните земи на предците ни. На последователността и енергичната му дейност за опазване на паметта на тракийци дължим поредицата от сборници „Тракия”, издавани от хасковския филиал на Тракийския научен институт. Поклон пред паметта и делото на Димитър Шалапатов!

На 9 февруари 1926 г. се създава първото младежко тракийско дружество в Среднородопския край - „Беломорец” с център Пашмакли, дн. Смолян¹. Учредители са 15 ентузиазирани млади мъже: Тодор А. Чолаков, Петър Н. Белев, Васил Д. Пампоров, Петър Г. Табаков, Анастас п. Иванов, Анастас Ставрев, Никола Стоилов, Никола Д. Палагачев, Анастас П. Белев, Калин Тошев, Гого Г. Табаков, Янко Григоров, Дончо Н. Чолаков, Петър Р. Пампоров и Георги Лаз. Добрински. Всички са местни, грамотни, от известни

---

¹ Фонд 71К при ДА - Смолян. Документите на Младежко тракийско дружество „Беломорец” в Пашмакли (дн. Смолян) са открити през 1972 г. в хранилището на Градския народен съвет и след направена експертиза ценните материали са обработени и предадени на Окръжния държавен архив. Те са запазени благодарение на общинския чиновник Тодор Г. Дорков, член на същото дружество и радетел на тракийската идея.

смолянски родове, обвързани с борбите за независимост, с икономическото развитие, просветата и културата на града. Сбирката започва с изчитане на устава на Съюза на тракийските младежки благотворителни културно-просветни дружества при тракийската организация в България. Това е легална структура в държавата, учредена две години по-рано, през 1924-а, а въпросният документ е утвърден от Министерството на вътрешните работи и народното здраве със заповед на 5.І.1925 г.

В устава на тракийските младежки дружества са разкрити техните организационни цели и задачи. Стремещт е да се постигне идейно единство между тракийските младежи, организирани в благотворителни културно-просветни братства в името на: сплотяване и взаимно опознаване на членовете; поддържане у тях любов към Тракия; изграждане чувство на солидарност и взаимопомощ чрез морално и материално подпомагане на членовете и на бежанците от Тракия и т.н. Младежките дружества по места се образуват по съгласие на дружеството „Тракия“ в селището и действат под негов контрол. Редовни членове могат да са младежи от 15 до 30 години, като тези над 25 г. са едновременно и членове на дружество „Тракия“.

На учредителното събрание в Смолян председателстващият Тодор Чолаков представя като цели поддържане любов у младите към загубената по стечение на световни политически процеси Тракия, тясно свързана икономически с Родопите; противопоставяне на корупцията и моралната поквара в обществото; също и активна работа за умствено и физическо развитие на смолянските младежи. След разисквания събранието единодушно приема устава и взема решение за основаване на дружеството, именувано „Беломорец“ - в унисон с възжеланията на поколения родопчани за добър живот и успешни занятия в Беломорска Тракия. Избрани са ръководните органи, описани по устава. В управителния съвет влизат 5 души: Тодор Чолаков, Васил Д. Пампоров, Петър Н. Белев, Янко Григоров и Калин Тошев; в контролната комисия - Гого

Г. Табаков, Анастас П. Белев и Петър Г. Табаков. В архивния фонд на дружеството е съхранен „преброителен лист“² с гласове за всеки един от учредителите, за да се определи съставът на управителните органи според най-голямата подкрепа.

По устав утвърждаването на ново дружество става след представяне на протокол, скрепен със саморъчните подписи на учредителите, и съгласуване с местното културно-просветно дружество „Тракия“. Затова с писмо от 25 февруари с.г. от Тракийския младежки върховен съюз в София (ТМВС) изискват такъв съгласувателен документ. В същото съобщават, че печатът ще им струва 110 лв. По устав печатите на новоучредените тракийски младежки благотворителни дружества се изработват по образец от Централния комитет на ТМВС, с името и с местонахождението в околоръстната линия, в средата с емблема от разтворена книга и годината - в случая 1926-а, под нея две ръкуващи се ръце и дата на учредяване на съюза - 19.VIII.1924 г. Месец по-късно на новоучредените „беломорци“ в Смолян е съобщено, че уставът им е съгласуван. Изпратени им са печатът заедно с брошури устави по 4 лв., членски карти по 8 лв. и кочани с квитанции по 15 лв.³ Необходимо уточнение за нашия текст: членовете имат постоянни финансови ангажименти, включващи разходи за ежемесечен членски внос, за абонамент на дружествените вестници „Завет“ и „Тракия“, за закупуване на плакати, значки и разни пропагандни издания, общи средства за наеми на клубове и зали, за годишните задължения на дружеството към ТМВС и основното - даряване на средства за благотворителност.

***Печат на дружество „Беломорец“
на гърба на протоколната книга.***

ДА-Смолян, ф. 71к., оп. 1, а.е. 2

² ДА-Смолян, ф.71К, оп. 1, а.е. 6, л. 5.

³ Пак там, а.е. 6, л. 13; 18.

Изпълнени с ентузиазъм, но и отговорни към уставния ред, младежите „тракийци“ в Смолян осигуряват специална протоколна книга, прошнурована, преномерирана и подпечатана⁴. На първата страница е вписан учредителният протокол, скрепен с подписите на 15-те учредители. Съгласно устава същият протокол е представен в преписи на околийския началник Т. Петрунов, на Тракийския младежки върховен съюз и на дружество „Тракия“ в града. На 19 февруари с.г. е проведена среща на управителните органи на Младежкото тракийско благотворително културно-просветно дружество „Беломорец“ за разпределяне на длъжностите. За председател е избран Тодор Анастасов [Чолаков], за подпредседател - Васил Д. Пампоров (същият членува и в дружество „Тракия“), за секретар - Калин Тошев, за касиер - Петър Н. Белев, а Янко Григоров остава съветник. За председател на контролната комисия е избран Гого Г. Табаков, който от 1 април изпълнява ролята на дописник до печатните органи на тракийското движение.

За кратко време е подготвено и свикано първото редовно общо месечно събрание на дружество „Беломорец“. Проведено е на 21 февруари 1926 г. в основното училище на долната махала, т.е. в училищната сграда при черквата „Св. Георги“⁵. Единствен разгледан въпрос е прием на нови членове: младежите Петър Д. Даскалов, Георги Лазаров Таков, Стайко Петров, Петър Гавраилов, Никола Иванов, Георги П. Кенов, Георги Ив. Радков, Георги А. Чолаков, Бечо Василев, Христо Г. Палагачев, общо 11 декларирали желание за включване. С тяхното присъединяване дружество „Беломорец“ в Смолян надхвърля 20 човека и по устав са избрани още двама в управителното тяло: Стайко Петров за съветник и Никола Данчев за домакин библиотекар. В духа на националния призив за разширяване на тракийското движение до лятото на същата година още младежи са приобщени към благотворителната идея и дружеството в Смолян нараства до

⁴ Пак там, а.е. 2, л. 32.

⁵ Днес не съществува.

57 човека. Сред тях има и жени - съпруги, сестри и други близки родственички на записалите се в дружеството младежи. Един е спомагателен член - Васил Н. Кедиков от широколъшкото село Солища. Макар и с редовно членство има хора, на които работата или учението пречат да са активни с присъствие на срещите и в други дейности. Такива са занаятчията обущар Стайко Петров, който се отказва от мястото на съветник в управителния орган, учителят в Соколовци Христо Ф.[Филев] Табаков, ученикът в Художественото училище в София Анастас Петров [Стайков] и др. Съветникът Стайко Петров е заменен в дружественото ръководство от Петър Д. Даскалов, чиновник.

В трудните от икономическа гледна точка следвоенни години много от членовете на дружеството имат финансови проблеми и не могат да се издължават за членски внос и за другите дружествени разходи. По протоколни решения периодично различни хора са освобождавани от заплащане. Често младежите отсъстват от сбирките. И още един проблем възниква - тези младежи са обществено най-активните и се включват и в други подобни дружества и в различни обществени инициативи, изискващи лични разходи. От централното ръководство настояват за издължаване, а членовете са в затруднение. Така три месеца след основаването изборният за касиер заявява желание да напусне поста си поради трудностите при събиране на дружествените средства, но оставката му е осуетена. По причина на ширещата се всеобща бедност в Смолянско излиза предложение за основаване на взаимоспомагателен фонд към дружеството за случаи на безработица, болести, бедствия и пр. Прието е той да се формира от месечни вноски от 5 лв. и 20% от приходите от организираните дружествени вечеринки. Създадена е комисия за изработване на правилника му: чиновниците Янчо Григоров и Петър Н. Белев и Георги Н. Пампоров, застрахователен агент. На редовно общо събрание на дружеството, проведено на 13 юни с.г., този правилник е утвърден.

Въпреки колебливите първи стъпки относно присъст-

вието на членовете на сбирките и неуредените финансови въпроси тракийското младежко дружество „Беломорец“ се заема с различни организационни задачи и дейности. На 21 март 1926 г. заедно с дружество „Тракия“ и с военните е организиран общ молебен за годишнината от превземането на Одринската крепост. По същия повод на 28 март от своя страна младежите тракийци правят панихида за падналите там български герои.

Ръководството на дружество „Беломорец“ съставя проектобюджет на стойност 9400 лв., който е подложен за гласуване и приет на общо събрание на 4 април. Взето е решение за наемане на стая на първия етаж в къщата на Костадин Милушев за клуб и читалня на дружеството, поддържан съвместно с дружество „Тракия“ в града. Клубът ще се ползва свободно от гражданите по специално разписан правилник. Месечният наем възлиза на 250 лв., като 150 лв. се заплащат от бюфетчика, а по 50 лв. - от двете дружества. На 14 април е обявена подписка за събиране на книги за библиотеката и е определена комисия за целта: Янко Григоров, Петър Н. Белев, Петър Г. Табаков. Тези дейности съвпадат с общотракийската агитационна седмица, насочена към разширяване на дружествата с призив за привличане на нови членове и още абонати на съюзния вестник на ТМВС „Завет“. Препоръката на върховното ръководство е да се използват агитационни дни в навечерието на великденските празници.

На 30 април 1926 г. управителното тяло на дружество „Беломорец“ посреща представители на учреденото в съседното село Райково Младежко тракийско благотворително дружество „Родопска слава“⁶. Пристигат председателят Костадин Харитев, секретарят Коста Руменов и още двама от управителното тяло. Провежда се среща с цел подготовка на съвместна агитационна седмица в района. Посочени са членовете от двете дружества, които заедно да посетят и ор-

---

⁶ Марева, Т. Градиво към тракийското младежко движение в България. Младежко тракийско дружество „Родопска слава“ в Райково /1926-1934/. - Тракия, т. XI, с. 225 - 247.

ганизируют младежите в околните селища Левочево, Чокманово и Устово. Това са места с активни македоно-одрински организации до 1912 г., т.е. там има благоприятна среда за разпространението на идеите на тракийското движение. За посещенията са определени: в с. Левочево - Петър Даскалов и Янко Григоров от смолянското младежко тракийско дружество, заедно с Коста Руменов и Борис Василев от райковското дружество; в с. Чокманово и Устово - Тодор Чолаков и Петър Белев от Смолян и Хараламби Данаилов и Атанас Папратилов от Райково. Младежко тракийско благотворително дружество е образувано само в с. Чокманово. Констатирано е, че в другите две населени места младежите вече членуват в дружествата „Тракия“⁷.

Съвместна дарителска акция на двете тракийски дружества в Смолян за Великден през 1926 г. събира близо 2000 лв. от 78 човека. В благодарствен списък са посочени поименно дарителите и сумите. Най-голям благодетел с 300 лв. е Борис Балькчиев, предприемач от София, развиващ дърводобивен и дървопреработвателен бизнес, следван от няколко административни началници с по 50 лв. Преобладават дарения по 20 и 10 лв., но има и такива по 5 и 6 лв. - напълно обяснимо за беден край като Родопите⁸.

Дарителски списък е съставен и за първите книги, карти и картини, поставили начало на обществената читалня към дружеството⁹. Най-щедър е застрахователният агент Георги Н. Пампоров, член на младежкото дружество, който, въпреки че има лични финансови затруднения към момента, дарява 14 книги, две карти и газена лампа. Открояват се младежите тракийци Калин Тошев и Тодор Дорков с по 12 книги. Райчо Данчев, председателят на дружество „Тракия“, е дарил 10 книги. Единствената жена дарителка записана тук е г-ца Рада Капосузова/ Капсъзова. В съставените по-късно описи

---

⁷ Тези сведения са налични в архива на Райковското младежко тракийско дружество: ДА - Смолян, ф. 469К, оп. 1, а.е. 3, л. 3-5.

⁸ ДА-Смолян, ф.71К, оп. 1, а.е. 6, л. 8

⁹ Пак там, а.е. 7, л. 35-36.

на обществената библиотека на тракийските младежи могат да се проследят книгите по съдържание - има класически произведения като Омировата „Илиада“, художествена литература за малки и големи, религиозни четива, патриотични книги като „История на Македоно-одринското опълчение“, учебници като „Землеописание“ и „Обикновена история“, доста полезна книжнина за модерното стопанство и т.н.¹⁰

През април 1926 г. е отправен призив за общотракийски протест за противопоставяне срещу ратифицирането на турско-българския договор за приятелство¹¹. От дружествата по места спешно се изискват протестни телеграми и масово присъствие на подготвяния Втори редовен конгрес на ТМВС с надлежно упълномощени представители. Смолянските младежи решават да изпратят Анастас Петров с гласувани 1000 лв. разходни средства и Петър п. Михалев - със 700 лв. За тази цел на членовете е определена извънредна вноска по 30 лв. Първоначално насроченият за септември в Нова Загора конгрес е отложен и проведен в Харманли в края на годината. Избраните от Смолян младежи „беломорци“ нямат събрани средства за участие. По настояване на дружество „Тракия“ в града, тъй като това е първият конгрес, на който редовно учреденото дружество в Смолян ще бъде представено, в Харманли е изпратен дружественият секретар Калин Тошев, чиновник по професия. Той получава право на 800 лв. за разходи, като изтегли сумата от общинския бюджет срещу гаранция от дружеството. Делегатът има поръчение да настоява пред конгреса определената годишна вноска за дружеството към върховното ръководство в размер на 2000 лв. да бъде намалена.

В първия тримесечен отчет на дружество „Беломорец“ за периода февруари-април 1926 г. са посочени 41 действителни членове, от тях 3 жени, 1 спомагателен. Петима са

---

¹⁰ Пак там, а.е. 4, л. 40.

¹¹ Това е т. нар. Ангорски договор, спогодба за приятелство и сътрудничество между България и Турция, подписана на 18 октомври 1925 г. в Анкара (тогава Ангора).

освободени от членски внос поради бедност, а на един е отпусната парична помощ. За дейност са отчетени добре организираната и широко посетена от гражданството съвместна вечеринка с дружество „Тракия” по време на великденската агитационна седмица; съставяне на комисия за дарения на книги за библиотеката; участие в продажбата на билети за томбола на тракийския околийски комитет, откриването на клуб с читалня в града. Съвместно с младежкото дружество в Райково е учредено такова в Чокманово и е посетено Левочево, където не е основано младежко дружество. Младежите „беломорци“ разполагат освен с помещението за клуб и със стая в училището при храма „Св. Георги“ за канцелария. Чрез дарения са набрани 95 тома книги за библиотеката, имат още 19 движимости - мебели, принадлежности и предмети¹². В бланковия отчет към ТМВС от 5 юли 1926 г., подписан от председателя Тодор Атанасов и секретаря Калин Тошев, е проследим социалният състав на Младежкото тракийско благотворително дружество „Беломорец“ в Смолян: общо 57 членове, 48 мъже и 9 жени. 23 са чиновници, 26 работници, 1 земеделец, 3 занаятчии (по всяка вероятност 4 от жените са домакини и не е посочено занятието им). Само един е неграмотен. Абонатите на съюзния орган - вестник „Завет“, са 23¹³.

По устав общосъюзният празник на тракийското движение се отбелязва на 19 август, когато е обявено Преображенското въстание. Младежите в Смолян решават честването на 23-годишнината през 1926-а да бъде съвместна проява с членовете на дружество „Тракия“. Прието е да се празнува в неприсъствен ден, на 22 август, неделя. За падналите герои в Преображенското въстание да бъде отслужена панихида в черквата „Св. Дух“ в Горно Смолян, разположена в близост до казармата, кметството и други институции. Членовете на дружеството, облечени празнично, с парадни калпаци - родопски гугли, са приканени да се съберат в 6 ч. сутринта в

¹² ДА-Смолян, ф. 71К, оп. 1, а.е. 5, л. 6-7.

¹³ Пак там, а.е. 6, л. 9.

клуба и под строй със знамето да отидат до храма. Набелязана е задачата да се направи „снимка на членовете“ след службата, което е изпълнимо. Тодор Данчев [Палагачев], музикант и фотограф, е член на дружество „Беломорец“, а седмица по-късно по декларация е приет още един музикант и фотограф - Атанас Тодоров Керетчиев-Даракуля. За съжаление засега такава снимка не е открита. Вечерта „тракийци“ организират литературно-музикална програма с вход свободен и събиране на волни пожертвования от гражданите. На последвала редовна сбирка на дружество „Беломорец“ при докладването на разходите за празника като разчет на младежкото дружество са посочени следните пера: за наем на Военния клуб за вечеринката - 300 лв.; за диригента Шопов, който е и режисьор на програмата - 200 лв.; за отпечатване - 200 лв.; за кордела на знамето - 20 лв., общо 720 лв. Средствата са покрити с постъпленията от вечеринката. Дружество „Тракия“ е дало почерпка за официалните лица и гостите от Райково. Направен е разход от 800 лв., една четвърт от който трябва да разплати младежкото дружество. Да добавим и това, че двете тракийски дружества в Смолян имат общо знаме, закупено с дарителски средства, на стойност 628 лв. По устав „дружеството има знаме от червен плат, с краска изгряващо слънце в средата, отдолу разтворена книга, под нея датата на основаването, а наоколо името на дружеството и местонахождението му“¹⁴. За съжаление знамето на смолянските „тракийци“ не е запазено.

В края на 1926 г. с настъпването на зимата ентузиазмът към дружествените срещи съществено спада и на официално насроченото общо събрание на 28 ноември 1926 г. отсъстват 37 човека, някои без причина, както е отбелязано в протоколната книга. Но най-активните продължават да поддържат тракийската кауза и за Никулден от честитки при именници за благотворителност са събрани 107 лв.¹⁵

Призивът „здрав дух в здраво тяло“ е всеобщ за дружест-

---

¹⁴ Пак там, а.е. 1, л. 29.

¹⁵ Пак там, а.е. 5, л. 11.

вения живот на интелигенцията в България през 20-30-те години на XX век. В такава посока е решението на тракийските младежи в Смолян да учредят футболно дружество „Родопец“, с което се поставя начало на този спорт в района. Публично оповестяват този акт в началото на 1927 г. Записани са около 30 членове, всички от тракийското младежко дружество „Беломорец“. За негов председател е избран Петър Г. Табаков и за капитан на отбора - Георги Лаз. Добрински¹⁶.

По почин от други места в страната в началото на 1927 г. сред членовете на смолянските тракийски дружества се заражда идеята за изграждане на „Дом-паметник“ на тракийци, за да се помни делото на предшествениците борци за освобождение. На 9 януари на съвещание на настоятелството и контролния съвет на дружество „Беломорец“ това е обсъдено и дотогавашният председател Тодор А. Чолаков е избран за делегат в строителния комитет на същия. Въпросният комитет започва да действа експедитивно и амбициозно. В архива на Градския общински съвет се намира следа за писмо от 14 март 1927 г. с искане на право за безвъзмездно добиване на камъни за градежа от общинската кариера в местността Беклийца, северозападно от черквата „Св. Георги“. Следващото искане на строителния комитет за тракийски дом е от 16 март е молба за отстъпване на „200 кв.м общинско място до площада в долната махала“. По приложения проект общинските управници констатираат, че замислената сграда е монументална и с голямо обществено предназначение. Затова на 27 март 1927 г. е дадено разрешението за 200 куб. м материал¹⁷.

Тези мащабни строителни замисли се случват в обстановка, при която смолянските младежи „тракийци“ губят голяма част от членовете си. На общо събрание от 23 януари 1927 г. се посочва големият брой неотчетени членове - от общо 58 човека 37 не са платили вноските за повече от 5 ме-

¹⁶ Родопс, год. VI, 1927, бр. 1, л. 6.

¹⁷ ДА-Смолян, ф. 11К, оп. 1, а.е. 16, л. 36 гр.

сеца. По финансовия разчет на секретаря Калин Тошев е посочен значим дълг на стойност 1147 лв.: за съюзния празник на Преображение Господне на дружество „Тракия“ се дължат 200 лв.; за наем за клуба читалня на хазяина Костадин Милушев - 150 лв.; за недобори по дружествените вноски към ТМВС - 668 лв.; за абонамент на вестник „Тракия“ - 129 лв.

Успоредно с действията за изграждане на тракийски дом в Смолян възниква сериозен въпрос пред местните дружества. Помещението на клуба читалня е превърнато в кръчма и е невъзможно общото ползване. Решението е да се покани бюфетчикът да освободи помещението и наемът да остане изцяло за сметка на тракийските дружества. Това не се случва и по-скоро тракийските дейци затварят обществената читалня.

На 19 април 1927 г. управителните органи на дружество „Беломорец“ заседават за съставяне програма за ежегодната агитационна седмица. Отчита се слаб интерес сред младежите за записване на нови членове. Поради отсъствие от града на много голяма част от действителните такива не се предвижда организиране на вечеринка. Отбелязват Великден със свикване на организационно събрание на 24 април от 12 часа, отворено за гражданството, на което Васил Д. Пампоров, вече като секретар на дружество „Тракия“ изнася сказка за стремежите на тракийската младеж.

На общо събрание, проведено на 26 юни 1927 г., се отчита голямо намаляване броя на членовете в дружеството при дължим облог към върховното ръководство от 2000 лв., което е отхвърлило отправеното искане за намаляване на сумата на 500 лв. Решено е членският внос да се вдигне на 20 лв., да се закрие взаимоспомагателната каса и по този начин да отпадне вноската за нея. За повдигане духа на тракийците младежи и привличане за каузата на още членове на 10 юли 1927 г. е проведено общо гражданско събрание в училището при черквата „Св. Георги“. Поканен е да говори Хараламби/Ламби Данаилов /баща на големия актьор Стефан Дана-

илов - б. р./ от райковското младежко дружество, районен представител на ТМВС и известен като завладяващ оратор. Словото му на тема „Нашата задача“ разглежда целите на тракийските младежи и необходимостта от подобно общонародно движение. След него взема думата околийският началник Ан. Бояджиев, който се изказва с благодарност към общественополезните дейности на тракийските дружества в града.

През лятото на 1927 г. Върховният съвет разпраща призив за дружествено празнуване на 2 юни, Ден на Ботев, както и покана към младежите тракийци от цялата страна масово да се присъединят към общонародните чествания във Враца. Друга национална инициатива в този период е провеждането на III редовен конгрес на ТМВС във Варна от 14 до 16 август с.г. Същевременно е предвидено освещаване на знамето на тракийските младежи във Варна, което при заявки да прерасне в общо освещаване на новоиздадените дружествени знамена от страната. Поканата за конгреса завършва с думите: „Нека нашето съществуване се почувства и гласът ни се чуе от Черно до Бяло море.“ От Смолян като делегати на дружество „Беломорец“ са изпратени Гого Табаков и Калин Тошев, общински чиновници, а като гост - занаятчията общинар Стайко Петров. На конгреса във Варна дружеството в Смолян е обложено със 700 лв. към ТМВС за 1928 г.

В съхранените до наши дни архивни документи за дейността на Младежкото тракийско благотворително дружество „Беломорец“ има аналитичен отчет за 1927 г. от 23 януари, когато е избрано ново настоятелство, до 15 септември¹⁸. Предназначен да се представи на общо събрание с цел обсъждане на „дружната изминала и бъдеща работа за постигането на идеалите, които Тракийския младежки съюз гони“, отчетът е подготвен от петчленно настоятелство в състав: Петър Н. Белев - председател, Петър Д. Даскалов - подпредседател, Калин Тошев - секретар, Никола Данчев - касиер и Тодор Ан. Чолаков - домакин библиотекар. В дружеството

---

¹⁸ ДА-Смолян, ф.71К, оп. 1, а.е.5, л.7-8, 22.

членуват 25 души, само мъже. Представен е анализ на социалното им положение: „работници - 5; земеделци - 1, ученици - 1, музиканти - 1, чиновници - 15, занаятчии - 2”. Те са грамотни хора, сред които преобладават с прогимназиално образование - 13, следват ги 8 човека с основно образование, 1 със средно, 2 с непълно средно и един с незавършено висше образование. Председателят и управителното тяло считат дейността на младежкото тракийско дружество в Смолян за посочения период за незадоволителна. Основна причина е „отсъствието на членовете от града, били са из България, където са търсили прехраната”. Отчитаният организационен период е по-къс, само 7 месеца и половина. Развитието на дружествения живот се спъва и от незаинтересованост към каузата и забавена отчетност на някои от членовете на управителните органи. Посочено е, че в този период дружеството е разполагало със стая в училището в долната махала за канцелария. В същата махала за два месеца под наем е ползвано помещение, обзаведено като читалня. За съжаление след това собственикът го преустройва в кръчма и общополезната дейност на младежите тракийци да се поддържа читалнята е преустановена. А наличният фонд е впечатляващ - 165 книги и брошури, събрани изключително с дарения, както и получавани по абонамент 5 списания и 5 вестника. За този период са проведени две организационни събрания с отворена покана към гражданството. За благотворителност са отпуснати 481 лв. от дружествената каса за закупуване на детско костюмче за великденските празници, дарено на сираче. За особено важна се счита проявата да се организира и проведе „манифестация до с. Райково, където дружеството е участвало в осветяване на знамето на тамошното младежко дружество „Родопска слава”. Това се случва на 20 юли 1927 г., когато по стар стил е честван храмовият празник Св. Неделя на горнорайковската черква. За тържествата излиза обява покана в „Пашмаклийски окръжен вестник“, в която се упоменават очакваните високопоставени гости - Н.В. Царят, официални лица от окръжните държавни администра-

ции, представители на върховната тракийска организация и на всички тракийски дружества в окръга¹⁹. Дружеството е изпратило двама делегати и един гост на III редовен конгрес на ТМВС във Варна и двама гости на официалната церемония по освещаването на знамето на пловдивското тракийско младежко дружество, които са присъствали и на конгреса на тракийската организация, проведен по същото време там.

В главната протоколна книга с дата 9 октомври 1927 г. е отразено второто годишно общо събрание. То е важно за историята на Тракийското младежко благотворително дружество „Беломорец“ в Смолян, защото взема решение за обединение на двете тракийски дружества в града, за което следва да се поиска разрешение от върховното ръководство. Този акт е продиктуван от затрудненията по финансови причини, отсъствието или незаинтересоваността на членовете и най-вече - заради съвместното организиране и изпълнение от „тракийци“ на повечето от плануваните дейности.

През ноември 1927 г. тракийските дружества в България, включително и младежките, получават призив от върховните ръководства да бъдат легализирани чрез т.нар. частни устави. Съставени на основа съответните типови устави, те носят името и местоположението на съответното дружество, датата на приемане от общото събрание. Утвърждават се от Министерство на вътрешните работи и на народното здраве и се докладват на окръжните управители и околийските началници. Изискването е обвързано с приетия през 1922 г. закон за задължителното регистриране на дружествата. Причината е Ньойският договор и свързаната с него забрана за създаването на военни или подобни на тях организации, откъдето и изискването правилниците за учредяване на сдружения да се утвърждават от министъра на вътрешните работи. Въпреки решението за обединение, частният устав на дружество „Беломорец“ е приет на заседание на общото събрание на 6 декември 1927 г. Изпратен е на 14 декември до министерството в София и утвърден на 28 декември. Влиза

---

¹⁹ Пашмаклийски окръжен вестник, год. III, 15 юли 1927 г., бр. 14, с.4.

в сила от 1 януари 1928 г.²⁰ През декември се решава да се преместят книгите за създадената от младежите тракийци обществена читалня в заведението на Гаврил Д. Капасъзов, ако и то не се превърне в кръчма.

Последният протокол, вписан надлежно в протоколната книга на дружество „Беломорец“ в Смолян, е от 11 март 1928 г. В него е отразено проведеното при отсъствието на много от членовете общо събрание, председателствано от Петър Вълчев²¹. Представено е окръжно на ТМВС за разпространение в чест на предстоящия Ден на Тракия на значки, картички и други агитационни материали. Създадена е комисия за изпълнение на задачата в състав Гого Табаков, Петър Д. Даскалов и Стайко П. Харбалиев. Те са натоварени и с отговорността да работят съвместно с такава комисия на местното дружество „Тракия“ за подобаващо отбелязване на празника в града. На събранието с тайно гласуване е избран нов член на управителното тяло. В ръководството отново влиза Тодор Анастасов Чолаков, първи председател при учредяване на дружеството, който заменя секретаря Калин Тошев. По тази причина на 18 март 1928 г. е съставен акт за приемане-предаване²² между двамата, в който е посочен подробния опис на архиви и други предмети, принадлежащи на дружеството: протоколна книга - завършена; по един изходящ и входящ дневник; подшити 6 тома дела за изходящи и за входящи писма за годините 1926, 1927 и 1928; правилник за взаимоспомагателна каса; списък на дарители на книги; печат и знаме.

На 22 март 1928 г. новият секретар на дружество „Беломорец“ Т. Чолаков подготвя покана за замисленото от ръководството тържествено шествие по повод Деня на Тракия: на 25 март с дружествени фуражки или по изключение с родопски гугли да се съберат за манифестация, присъствието е задължително за всички организирани тракийски младежи

²⁰ ДА-Смолян, ф. 71К, оп. 1, а.е. 6, л. 18.

²¹ Пак там, а.е. 2, л. 31гр., 32.

²² Пак там, а.е. 7

в града²³. Но главният въпрос за обсъждане стои отворен - може ли да съществува самостоятелно дружество „Беломорец“? Решението на ръководството от 29 април с.г. е да няма сливане и да се издължат на местното дружество „Тракия“ за Деня на Тракия със сумата от 500 лв. Тогава обсъждат и предстояща задача за залесяване на празни места в града с акации и борчета²⁴. Обаче общото събрание от 29 юли 1928 г. взема обратно решение - да се пристъпи към обединение: „По организационни причини дружеството преминава изцяло към редовете на благотворително дружество „Тракия“. И понеже то от днес престава да съществува, то всички книжа деловодни и счетоводни, инвентарни предмети и налични парични суми да се предадат на дружество „Тракия“ като дружеството да ликвидира всички свои вземания и давания”²⁵. На следващия ден -30 юни, всички присъстващи в града редовни членове на Младежкото тракийско благотворително дружество „Беломорец“ в Смолян удостоверяват с подпис личното си мнение за бъдещето му. От общо 18 посочени членове повечето се подписват за сливане, само учредителите Петър Белев и Петър Табаков са против, а 5 човека трайно отсъстват от града. Документът е удостоверен от председателя Петър Вълчев, секретаря Тодор Чолаков и скрепен с печата на дружеството²⁶.

Последният документ на дружество „Беломорец“ в Смолян е от дата 1 април 1930 г. - акт за предаване на библиотеката и документи на дружество „Тракия“ в града²⁷. Освен документите и няколко снимки са съхранили паметта за „тракийци“ в Смолян. Те са предадени във фонда на Държавния архив през 1972 г. от Шина Данчева, членувала в младежкото дружество и по-късно омъжена за Райчо Данчев, председател на дружество „Тракия“ в Смолян.

---

²³ Пак там, а.е. 7, л.37.

²⁴ Пак там, а.е. 4, л. 1.

²⁵ Пак там, а.е. 4, л. 1 гр., 2.s

²⁶ Пак там, а.е.5, л. 7.

²⁷ Пак там, а.е. 4, л. 40.

За сравнително краткото си съществуване в самостоятелно дружество младежите „тракийци“ от Смолян се заемат с няколко значими дела, които оставят диря в обществения живот на града. Основават една обществена библиотека за модерна обнова, стават част от групата, поставила темелите на обществена сграда - по-късно доизградена като дом на читалището, обогатяват културния живот на града със сказки и вечеринки, основават първия футболен клуб в Смолянско и т.н. Най-ревностните последователи на каузата продължават да действат активно като членове на дружество „Тракия“ и като благотворители. Голяма част от тях се приобщават към градежа на читалището.

**Ръководствата на дружествата „Тракия“ и „Беломорец“
изпращат тракийски функционер след посещение в Смолян,
18 февруари 1928 г. ДА-Смолян, ЧП 260-4.**

Тракийски празник в Смолян [1926 г.] ДА-Смолян, ЧП 260-6.

Представители на тракийските дружества в Смолян, Райково, Левочево, Устово, Славейно на съюзния празник Преображение Господне, 1928 г. ДА-Смолян, ЧП 260-7.

**Тракийски празник в Устово, на който присъстват
представители от дружествата в Родопите, 1928 г.
ДА-Смолян, ЧП 260-10.**